

6. lecke – Óvodáskor pedagógiája

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.
Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Ennek a leckének az elsajátítása hozzávetőlegesen 3-4 órát igényel, de ez függ a hallgatótól.

Egészségfejlesztés során különböző életkorú egyénekkel és csoportokkal foglalkozunk, ezért nélkülözhetetlen az egyes életkorok fejlődéslélektani és pedagógiai sajátosságainak ismerete.

Óvodáskor jellemzői

Az óvodás gyermek (3-6 éves) **érzelem-vezérelt**, ami azt jelenti, hogy minden cselekedetét az érzelmek határozzák meg. **Élénk képzelet és fantázia** jellemzi, ezekkel a számára ismeretlen dolgokra próbál magyarázatot adni. Elsősorban **arra tud figyelni és emlékezni, ami érzelmileg megragadja** (főként a nagyon pozitív és negatív érzelmi töltetű dolgokra emlékszik). Fő tevékenységi formája a **játék**, szívesen utánozza a felnőtteket (szerepjáték), megpróbálja átélni azokat az élményeket, amelyek vonzóak számára a felnőttek viselkedésében (1).

TESTI FEJLŐDÉS

Az óvodáskor elején a kisgyermekkor testforma jellemző inkább (testhez képest arányaiban nagyobb fej, pocak), majd 5-6 éves korra a testalkat „felnöttesebb”, arányosabb lesz. **Mozgás-éhsége** igen nagy, azonban eleinte még gyorsan kifárad. 5-6 éves korra a csont és izomrendszer fejlettebb lesz, jobban terhelhetővé válik. **Alacsony a veszélyérzet**, ezért gyakran érik balesetek (4). 5-6 éves korban a gyermek végtagjai megnyúlnak, izmosabbá válnak. A váll szélesebb lesz a medencénél, megszűnik a test korábbi hengeres formája. Megváltozik a gyermek arca. A csontok görbületei még rugalmasak, ezért feltétlenül kerülni kell az egyoldalú, monoton, hosszan

tartó izom- és izomcsoportot terhelő mozgásformákat (1). **Nagyon aktívak**, a tevékenység élvezetet nyújt számukra, ezért hagyni kell őket minél többet mozogni, azonban szükségük van pihenésre is a játék közben (5).

ÉRZÉKELEÉS, ÉSZLELÉS

Az **érzékszervek működése** még nem tökéletes. Az óvodáskor elején azt a részletet, sokszor lényegtelen tulajdonságot figyeli meg, ami őt érzelmileg megragadta, később a megfigyelés tudatosabbá, célirányosabbá válik, arra helyezi a hangsúlyt, amit logikusnak, fontosnak gondol. **Színfelismerés**re már három évesen képes, de meg kell tanítani a színek megnevezését. **Időészlelése** eleinte fejletlen. A „most” fogalmával tisztában van, de a tegnap, holnap, később stb. kifejezések még nem világosak a számára. Ez 6 éves korra alakul ki (1).

FIGYELEM

Kiscsoportos korban az **önkéntelen** figyelem jellemző: arra képes figyelni, ami érzelmileg megragadta, ami iránt kellően felkeltették az érdeklődését, ezért fontos a motiváció. Figyelme **könnyen vándorol**, elterelődik, ezért újabb és újabb „kedvcsinálással” kell fenntartani a figyelmét. 6 éves korra figyelme tartósabbá válik. A figyelem sokszor **leragad** egy-egy olyan dolognál, eseménynél, ami őt érzelmileg megragadta. Az önkéntelen figyelem szándékossá változik, ha a gyermek felismeri a megfigyelt tárgy érdekességét. Részletekre csak akkor figyel, ha figyelmét ráirányítjuk (1). A szem-kéz koordináció még nem alakult ki teljesen, ezért apró méretű tárgyakat nem tudnak megfigyelni (5).

EMLÉKEZET

3-4 évesen a cselekvésekre, és az ezekhez kapcsolódó élményekre emlékszik a gyermek. Eleinte még **önkéntelen és spontán** (élményei minden szándék nélkül maradnak meg). A játék közben tanultakra emlékszik

inkább, illetve arra, ami gyakran ismétlődik, és térben és időben egyszerre hat rá (4). Öt éves kortól az önkéntelen jelleget felváltja a **szándékos emlékezet**, vagyis tudatosan koncentrálni, és megpróbál megjegyezni dolgokat. Értelmezi a megjegyzendő dolgokat. Eredményesebb az emlékezés, ha az cselekvéshez kötött. Ha manipulálhat, játszhat egy tárggyal, azt jobban emlékezetébe tudja vésni, mint aminek csak a nevét hallja (1).

KÉPZELET

Képzetele **élénk**, mellyel a vágyak megvalósítása a célja. Jellemzőek a **fantáziahazugságok** is, melyek szintén a vágyak megvalósítására, hiányos ismereteinek pótlására szolgálnak. Ez nem szándékos, vagy tudatos, ezért büntetni sem szabad. A mesék kifejezetten alkalmasak a képzelet fejlesztésére, de a rajzolás, festés, építő, és mozgásos játékok szintén erre szolgálnak (1).

GONDOLKODÁS

Az óvodásoknál a gondolkodás még nem önálló pszichikus tevékenység. A cselekvő-szemléletes gondolkodástól fokozatosan jut el a szemléletes-képszerű gondolkodás szintjére, végül az elvont nyelvi síkra. „**A cselekvő-szemléletes gondolkodás szintjén** lévő óvodás azt a problémahelyzetet érti csak meg, ami cselekvéshez és szemlélethez kötött, vagyis ő maga cselekedhessen és szemlélődhessen az adott problémahelyzetben. Pl.: a nagyobb piros kocka befér-e a kisebb, zöld kockába. Ez csak akkor derül ki számára, ha kipróbálhatja, vagyis cselekszik, és közben figyel, szemlél.” „**A szemléletes-képszerű gondolkodás szintjén** már nincs szükség konkrét manipulálásra, elég, ha látja a problémahelyzetet, és fejben végzi el a megoldást. Ilyenkor ránézésre, gyakorlati próba nélkül is meg tudja állapítani, hogy melyik a kisebb kocka, és melyik fér bele a másikba.” Az **elvont nyelvi gondolkodás** során már látvány, szemléltetés sem kell ahhoz, hogy egy problémát megoldjon: fejben játssza el, hogy melyik kocka melyikbe fér bele. Gondolkodása **egocentrikus**, nem tudja mások nézőpontjait átvenni (1).

ÉRZELMEK

Az óvodás minden cselekvése, megnyilvánulása érzelmein keresztül befolyásolható. **Érzelmei labilisak**, egyik pillanatban boldog, kiegyensúlyozott, a másikban pedig teljes elkeseredettségbe vált át. Rendkívül gyorsan változhatnak egyik végletből a másikba. A szülőn túl már az óvónőhöz, és társaihoz is erős érzelmi szálakkal kötődik (1). Érzelmeit szabadon, minden megfontolás nélkül kinyilvánítja, gyakoriak a **dühkitörések**. **Féltékenység** is előfordul, mivel gyakran rajonganak az óvónőért, és mindenki a kegyeit szeretné megnyerni (5).

Az óvodás gyermek tanulási folyamatára jellemző sajátosságok

Csak azt hajlandó megtanulni, amihez **egyéni érdekeltség**e fűződik. Akkor tudnak tanulni, ha **aktívan részt vehetnek** a tanulás folyamatában (valamit cselekedhetnek). A tanulás a gyermek **belső készítésének és külső hatásoknak egymásra találása** eredményeképpen jön létre (azt tanulja meg, ami érdekl). Amennyiben a tanulást erőltetik az óvodásnak, úgy a már meglévő aktuális készítése is lerombolódnak. A tanulást **aktuális szükségletei erősen befolyásolják** (pl. ha éhes, akkor eszik, és nem hajlandó figyelni). Csak azt tanulja meg, ami érzelmileg megragadta (érzelem vezérelt). **Nem jellemzi a szándékos megtanulni akarás vágya** (3).

Mire építhetünk az óvodások oktatása során?

Olyan feladatokat kell adni, amelyek kielégítik **mozgásigényüket**, van lehetőségük **tevékenység**et végezni. Fontos számukra a **társigény** és az óvónő biztosságot adó személye, ezért a közösen végzett feladatok nagy örömet jelentenek számukra. **Elismerés**

*iránti vágy*ből fakadó sikerélmény igen nagy. **Kíváncsiság**ukat fel kell kelteni, azt kell elérni, hogy a kisgyermek a következőt gondolja: „Odamegyek, mert ott valami érdekes fog történni!” (3).

A gyermek aktuális állapotát, így a tanulás motivációját is **befolyásolják** az alábbi körülmények: reggeli ébredés (könnyen ment, vagy nyugösen), a szülöktől való elválás körülményei (nyugodtan, kapkodva, vagy sírással kíserve), a reggeli elindulás körülményei (nyugodtan vagy kapkodva), aktuális szükségletei (éhes, szomjas, álmos, pisilni kell...), szülök és óvodapedagógus viselkedése (nyugodtak vagy idegesek) (3).

Hogyan tartható fenn az óvodás motiváltsága?

Gyermek által használt módszerek közül:

- gyermeki megfigyelés, vizsgálódás, kutakodás
- manipuláció, kísérletezés, próbálgatás, kipróbálás
- vita, gyermeki véleménynyilvánítás, értékelés, gyermeki magyarázat, gyermeki kérdésekre való válaszadás elősegítése, ösztönzése

A pedagógus által használt módszerek közül:

- tanakodás, kétely ébresztése, hitetlenkedés, probléma szítása, provokálása
- bemutatás, elmesélés, elbeszélés
- vitára, magyarázatra, véleménynyilvánításra készítés
- elismerés, megerősítés, ösztönzés, buzdítás, elismerésre méltó példaként kiemelés (3).

Nem segíti a motiváció fenntartását

A következő esetek meggátolják az óvodások tanulását, így alkalmazásuk kerülendő:

- direkt irányítás
- frontális munkaforma
- kötött foglalkozás

- a pedagógus szabályozó szerepe
- utánzásra, mintakövetésre való felszólítás
- az ígért tevékenységek be nem váltása
- a feszült, hideg légkör (3).

Mese-vers tevékenység

A mese szükséges az egészséges lelki fejlődéshez, örömforrást jelent a gyermek számára, ezenkívül nagy belső energiákat mozgósít. A gyermek a mese hallgatása közben **érzelmeket él át**, ezek segítik a bevésést és a felidézést. A gyermek **azonosul a mesehőssel**. A mese formálja, elmélyíti a gyermek érzelmeit, sőt, újakat alakít ki (2). Az óvodás szívesen hallgatja meg ugyanazt a mesét többször is (ez fokozza a biztonságérzetet), de ragaszkodik a pontos ismétléshez. A mese alkalmas a **képzelet mozgósítására** (1), emellett az **ismeretek megszerzését** és az **erkölcsi nevelést** is szolgálja. A mese által megtanulja a gyermek, hogy mi a jó és a rossz, a követendő és az elutasítandó. Megismeri az **erkölcsi fogalmakat** is: becsület, igazságosság, őszinteség, hazugság, nagyravágyás. Fejlődnek az **értelmi képességek**, mivel a gyermek gondolkodik a mese közben, fejlődik az emlékezete, figyelme, logikája is. Egyben anyanyelvi kommunikációs mintát is jelent: *azok a gyerekek, akik mindennap hallgatnak mesét, az iskolába lépés idejére egy-másfél évvel előzhetik meg anyanyelvi fejlettségben azokat, akik nem hallgattak mesét* (2). Három éves korban a rövid, egyszerű cselekményű, csekély konfliktust tartalmazó meséket célszerű olvasni. A mesetudat 4-5 éves korban fokozatosan alakul ki, vagyis a történet egyes részeiben már felfedezi a valótlan. Nagycsoportos korában már adott pillanatban beleéli magát a mesehelyzetbe, drukkol, segít a mesehősöknek, de pontosan tudja, hogy aminek részese, az nem igazi esemény. Az **olvasott vagy mesélt mese a legjobb** a kisgyermek számára, mivel előbbinél a gyermek meg tudja állítani a mesélőt, kérheti, hogy változtasson a mese folyamatán, ill. „lelki szemei” előtt lezajlik a történet, behelyettesítheti

magát a főhős szerepébe, azonosulhat azzal. Rajzfilmeknél erre nincs lehetőség, így sérülhet a gyermek kreativitása (1).

Az egyes fejlődési lépcsőfokoknak megfelelő műfajok:

Mondóka: 3 éveseknek (egyszerű, érthető, ritmusos) (pl. altató, höcögtető, lovagoltató, hintáztató).

Gyermekvers: gyermekekről és közvetlen környezetükről, állatokról szóló cselekményes történetek.

Verses mese: egyszerű cselekményvezetés jellemzi, ritmusos, játékos zenei, képi élmény.

Történet elbeszélés: rövid, egyszerű, érthető, a gyermek mindennapjaihoz kötődik.

Népmese: 6 éveseknek (2).

A mese fejlődése:

A **3 éves** gyermek meséinek hőse önmaga, vagy egy vele egykorú gyermek. A **4 éves** állatmesék szereplőivel azonosul, az **5 éves** gyermeket a csodás mesék, királyfik, csodaerejű vitézek bűvölik el. **6 évesen** a távoli, messzi ismeretlen, vonzó, fantasztikus kalandokat kedvelik (2).

Van néhány fontos dolog, melyeket szükséges betartani a gyermekeknek való mesélés során:

- 3-4 évesek még igénylik a mesemondás közben történő szemléltetést! -> készítsünk bábokat (papír, hurkapálca).
- Erősen ritmizált, csupa zene verseket ne szemléltessünk képekkel!
- 5-6 éves korban már szemléltetés nélküli mese legyen!
- Többször (2-3X) ismételjük el a verset, de ne skandáltassuk az egész csoporttal!
- Ne magoltassunk verset! (2)

Konkrétan milyen oktatási módszereket alkalmazunk óvodáskorban?

A foglalkozások **szervezési módjai** közül a következőket alkalmazhatjuk sikeresen: egyéni tevékenységek, egyénre szabott tevékenységek, csoportos és páros munkaforma.

Az **oktatási módszerek** közül a következők alkalmazhatók:

- Kooperatív tanulás
- Elbeszélés (mese)
- Csoportmunka
- Megbeszélés (gyermeki kérdésekre adott válaszok)
- Páros munka
- Szemléltetés
- Játék (szabály, szerep)

A feladatok megtervezésénél figyelembe kell venni, hogy azok **rövid időre** szóljanak, az **összes érzékszervre hassanak**. Tanítás közben **gyakran ismétljünk**, és kérdéseiket mindig válaszoljuk meg, arra igaz választ adjunk (3)!

Önellenőrző kérdések

Csoportosítsa a kulcsszavakat az egyes fejlődési területeknek megfelelően!

Érzékelés, észlelés: _____

Figyelem: _____

Emlékezet: _____

Képzelet: _____

Gondolkodás: _____

Érzelmek: _____

1. Önkéntelen
2. Élénk
3. Önkéntelen és spontán
4. Dühkitörés
5. Ha cselekvéshez kötött, akkor könnyebben kialakul
6. Érzékszervek működése nem tökéletes
7. „Leragad”
8. Cselekvő-szemléletes
9. Fantáziahazugságok
10. Labilis
11. Színfelismerésre képes
12. Könnyen vándorol
13. Öt éves kortól szándékossá válik
14. Féltékenység
15. Egocentrikus

Karikázza be az I betűt, amennyiben az állítás igaz, vagy a H betűt, amennyiben hamis!

Az óvodás bármit képes megtanulni.	I	H
A tanulást az aktuális szükségletek befolyásolják.	I	H
Jellemző a szándékos megtanulni akarás vágya.	I	H
Elismerés iránti vágyból fakadó sikerélmény igen nagy.	I	H
Az óvodás kíváncsiságát nem szükséges felkelteni az oktatás során.	I	H
Nem segíti a motiváció fenntartását a vitára, magyarázatra, véleménynyilvánításra készítés	I	H

Karikázza be, mely állítások igazak a mesére!

- A. Érzelmek elmélyítésére nem alkalmas
- B. Képzletet mozgósít
- C. Erkölcsei nevelésre is alkalmas
- D. A rajzfilmek is megfelelőek a fejlődés szempontjából
- E. Nagycsoportos gyermek már tudja, hogy a mese nem valóság
- F. 5-6 éves korban már szemléltetés nélküli mese legyen

Felhasznált irodalom

1. Az óvodáskor jellemző sajátosságai. janus.ttk.pte.hu/tamop/kaposvari_anyag/jozsef_istvan/az_vodskor_jellemz_sajtossgai.html Elérés ideje: 2019.03.25.
2. Bujdosóné Papp A.: Mese vers tevékenység. **In:** Pálfi S. (szerk.): Óvodapedagógiai módszertani kézikönyv. Debreceni Egyetem, 2015. 6-46. old. http://tanarkepzes.unideb.hu/szaktarnet/kiadvanyok/ovodapedagogiai_modszertani_kezikonyv.pdf Elérés ideje: 2019.03.26.
3. Szöginé Nádasy M.: Az óvodás gyermek tanulási motívumai.

http://kompetencia.gyulaovoda9.eu/dl/Elmeleti_anyagok_2012-

[2013./Az_ovodas_gyermek_tanulasi_motivumai.pdf](http://kompetencia.gyulaovoda9.eu/dl/Elmeleti_anyagok_2012-2013./Az_ovodas_gyermek_tanulasi_motivumai.pdf) Elérés ideje: 2019.03.26.

4. Telegdy E. (2010): Fejlődéslelektan. Babes-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár.
www.bodpetertk.ro/konyvtar/konyvtar20092010/SEM2/TAV1/Fejlodeslelektan.doc
Elérés ideje: 2019.03.25.
5. Tóth L. (2008): Pszichológia a tanításban. Pedellus Tankönyvkiadó KFT., Debrecen,
37-41. old.

Készítette: Dr. Németh Anikó SZTE ETSZK Egészségmagatartás és –fejlesztés Szakcsoport

